

03/2023

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

vítám vás opět u našeho newsletteru, který přináší novinky z oblasti genderové rovnosti ve vědě a výzkumu.

Největším úkolem, který nás letos ještě čeká, je bezesporu prevalenční studie genderově podmíněného násilí na veřejných vysokých školách a ústavech Akademie věd. Tato studie probíhá během podzimu a její výsledky zveřejníme v příštím roce. Naším cílem je nejen zmapovat, jaká je situace v českém akademickém a výzkumném prostředí, pokud jde o výskyt tohoto problému. Chceme také výsledky této studie přispět k lepším řešením tohoto problému a k vytváření bezpečného prostředí pro všechny, kdo ve vědě i na univerzitách působí a studují.

Nezapomínáme samozřejmě ani na další témata spojená s genderovou rovností ve vědě. Pro instituce jsme připravili novou příručku k tomu, jak postupovat při monitoringu a evaluaci plánů genderové rovnosti. V ní najdete všechny podstatné informace k tomu, abyste mohli vyhodnotit, jak se ve vaší instituci daří naplňovat úkoly, které jste si v plánech dali.

Na stránkách aktuálního newsletteru vás čeká také představení naší nové případové studie zaměřené na genderovou dimenzi potravinových systémů. A nechybí ani informace o našich akcích nebo tip na články, které stojí za pozornost.

Zajímavé a inspirativní čtení přeje za tým NKC

Jana Novák Gabrielová

Bezpečné a respektující akademické prostředí

Spustili jsme prevalenční studii genderově podmíněného násilí na veřejných vysokých školách a ústavech AV ČR

Na podzim letošního jsme zahájili šetření ke genderově podmíněnému násilí na veřejných vysokých školách a ústavech AV ČR, které je v českém prostředí svým rozsahem první svého druhu. Studie navazuje na evropskou studii provedenou v rámci projektu [Horizontu 2020 UniSAFE](#). Ta ukázala, že s nějakou formou genderově podmíněného násilí se setkaly téměř dvě ze tří osob (62 %) z celkového počtu více než 42 tisíc osob, které se výzkumu zúčastnily. Poslední data o genderově podmíněném násilí na českých veřejných vysokých školách a výzkumných

pracovištích pocházejí z roku 2009. V současné době tak chybí aktuální data, ze kterých by bylo možné zjistit rozšířenost tohoto problému v ČR a která by mohla pomoci při jeho řešení.

Šetření bude probíhat na veřejných vysokých školách a ústavech AV ČR a je určeno studujícím i zaměstnaným osobám včetně neakademického personálu, a to jak domácím, tak i zahraničním. Uskuteční se prostřednictvím online dotazníku v českém a anglickém jazyce.

Cílem studie je získat data o výskytu a dopadech genderově podmíněného násilí. Zároveň ale chceme zjistit, jaké kroky mohou v této oblasti akademické i výzkumné instituce podniknout. Výsledky tak pomohou vysokým školám, výzkumným pracovištím i Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy tento problém lépe řešit.

Šetření bude provádět Sociologický ústav AV ČR ve spolupráci s agenturou FOCUS v rámci projektu „Strategická inteligence pro výzkum a inovace“ (STRATIN+, kód projektu MS2104).

Podrobnosti o prevalenční studii najdete [zde](#)

Dlouho očekávaný toolkit projektu UniSAFE je zde!

Chcete řešit genderově podmíněné násilí ve vaší instituci, navrhujete politiku nebo se snažíte zlepšit stávající opatření? Soubor nástrojů projektu UniSAFE je určen na podporu vysokoškolských a výzkumných institucí při řešení problematiky genderově podmíněného násilí.

Tento komplexní soubor nástrojů nabízí návod, jak navrhovat účinné politiky a zavádět konkrétní opatření.

Nabízí také příklady dobré praxe, kterými se můžete při zavádění funkčního mechanismu na potírání genderově podmíněného násilí inspirovat. Toolkit je prozatím k dispozici v anglickém jazyce, chystáme ale jeho překlad do češtiny. Více informací naleznete [zde](#).

Bílá kniha Od politik k praxi: Vědecká východiska pro ukončení genderově podmíněného násilí

Cílem této bílé knihy je upozornit na úlohu a odpovědnost vysokoškolských a výzkumných institucí při řešení genderově podmíněného násilí. Jejich role a povinnosti nejsou vždy uznávány, nebo jsou dokonce bagatelizovány, což vede k tomu, že instituce nepřijímají vhodná opatření k zajištění bezpečného prostředí pro studující a zaměstnané osoby.

Bílá kniha představuje základní rysy a prvky účinných politik a opatření a zdůrazňuje zásadní roli vedení institucí při zajišťování funkčnosti institucionálních rámců a opatření. Je určena především vedení institucí a vrcholovému managementu, ale nejen jim. Velmi dobře poslouží také osobám odpovědným za tvorbu, přijímání a provádění institucionálních politik, osobám pověřeným podporou obětí a přeživších a všem ostatním v akademické obci, kdo se zasazují o odstranění všech forem genderově podmíněného násilí.

Poznatky této publikace vycházejí z výsledků výzkumu projektu UniSAFE. Těmi jsou prevalenční studie, analýzy institucionální politiky, případové studie, rozhovory a workshopy s expertními osobami a klíčovými aktéry a aktérkami, jejichž cílem bylo získat vhled do vznikajících politických řešení a otestovat je.

Originál v anglickém jazyce je k dispozici [ke stažení zde](#). V současné době finalizujeme českou verzi, která bude již brzy k dispozici na [našich webových stránkách](#).

Novinky z Komunity pro změnu

Jak na monitoring a evaluaci plánů genderové rovnosti, zjistíte v nové příručce

Pro všechny výzkumné instituce, které pracují na institucionální změně, jsme připravili novou příručku a e-learningový kurz zaměřený na monitoring a evaluaci plánů genderové rovnosti. Oba tyto kroky jsou nezbytnou součástí cyklu plánů genderové rovnosti. Bez vyhodnocení toho, jak dobře si daná instituce vede při naplňování cílů tohoto plánu, se totiž může stát, že bude využívat své zdroje, aniž by se jí dařilo dosahovat změn, které si předsevzala.

Hlavním cílem monitoringu a evaluace by měla být podpora institucionální změny a sledování celého procesu, který se s ní pojí. Úspěšný monitoring a evaluace plánů genderové rovnosti tedy vede k prosazování institucionální změny. Zatímco monitoring zajišťuje, že se podnikají správné kroky, evaluace řeší otázku, zda se daří dosáhnout odpovídajících výsledků.

Jako pomocníka pro instituce, které se na monitoring a evaluaci připravují, jsme vytvořili speciální příručku a také e-školení. Příručka [Jak na monitoring a evaluaci plánů genderové rovnosti](#) obsahuje základní informace k tématu a také nástroj, který mohou instituce pro monitoring

a evaluaci využít.

Připravujeme také e-learningový kurz na platformě Moodle. Jeho cílem je přiblížit smysl a kontext monitoringu a evaluace. Kurz představuje základní koncepty, které je potřeba v této oblasti znát. Jeho součástí bude také příručka a nástroj pro monitoring a evaluaci.

Třetí workshop Komunity pro změnu se zaměřil na to, jak komunikovat téma genderově podmíněného násilí

Třetí letošní workshop Komunity pro změnu navazoval na žádost členek a členů KpZ na předchozí workshop, který se věnoval používání genderově senzitivního jazyka v instituci. Jako návazné téma jsme společně zvolili problematiku komunikace genderově podmíněného násilí v instituci. Workshop se konal ve středu 20. 9. 2023 v prostorách Akademického konferenčního centra AV.

Během workshopu byl prostor nejen pro prohloubení poznatků, díky prezentaci znalostí lektorek z NKC, ale také pro síťování a sdílení dobré i ne úplně zdařilé praxe. Díky velké spolupráci účastnic a účastníků se podařilo vytvořit prostor pro sdílení různorodých zkušeností, které vyplývají z odlišného nastavení agendy genderové rovnosti v jednotlivých institucích.

Program workshopu byl rozmanitý. Po krátkém úvodu do tématu genderově podmíněného násilí jsme se seznámili s principy bezpečné komunikace tohoto tématu v instituci. Věnovali jsme se specifikům komunikace s traumatizovanou osobou, včetně konkrétních tipů na to, jak zabezpečit a vést rozhovory s osobami, které se rozhodly promluvit o své zkušenosti.

Poslední částí workshopu byl skupinový úkol. Cílem bylo zamyslet se nad tím, jaká opatření by měla být v každé instituci k dispozici pro to, aby bylo možné vytvořit bezpečné pracovní prostředí, včetně toho, či součinnost je k tomu potřeba a jaký je současný stav v této oblasti. **Další setkání Komunity pro změnu je naplánováno na 11. 12. 2023.**

Jedna velikost nestačí

Nová případová studie přibližuje genderovou dimenzi potravinových systémů

Genderové rozdíly a nerovnosti ve společnosti se promítají i v tak klíčové oblasti, jako je produkce potravin a nakládání se zdroji a technologiemi, které jsou v rámci potravinových systémů potřeba. Naše nová [případová studie](#) proto ukazuje, jak konkrétně se nerovnosti projevují a jak ve výzkumu této oblasti pracovat s hlediskem genderu.

Většina témat spojených s potravinovými systémy se nějakým způsobem týká lidí a jejich životů, proto má smysl i ve výzkumech, které se na toto téma zaměřují, zohlednit genderovou dimenzi. Ženy mají významnou pozici v zajišťování potravin a vody pro rodiny. Navzdory tomu ale práva k vlastnictví půdy a přístup k dalším zdrojům, infrastruktuře a službám patří stále převážně mužům. Z genderově podmíněných rozdílů pak vyplývají zásadní důsledky pro ženy a muže a pro jejich aktivity v potravinových systémech. Ať už jde o odměňování za práci, dostupnost technologií v zemědělství a rybolovu, či šlechtění a pěstování plodin.

V současnosti jsou tyto nerovnosti navíc výrazně zesilovány dopady klimatické krize. K té na jedné straně potravinové systémy přispívají (a naopak ji mohou také zmírňovat, pokud respektují udržitelné principy), na straně druhé jsou změnou klimatu samy ovlivňovány. Jsou to přitom ženy a další zranitelné skupiny osob, na které dopadá změna klimatu nejvíce. Pokud má tedy výzkum v oblasti potravinových systémů přispět k větší udržitelnosti pro všechny, měl by brát v úvahu gender i další společenské proměnné.

Gender a zemědělská produkce potravin

V produkci potravin se společenské nastavení projevuje nejen v tom, co a jak se pěstuje, ale také v celkovém uspořádání samotné produkce. Od toho, kdo vlastní půdu, kdo může dělat určité činnosti (nebo se od něj či od ní očekávají), jak jsou tyto činnosti ohodnoceny

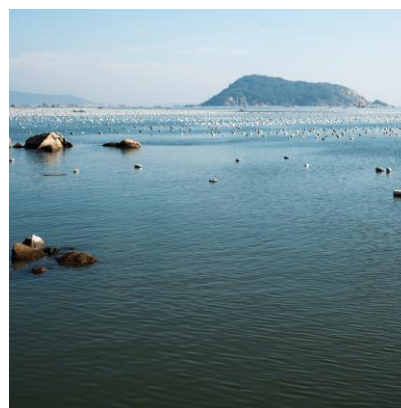

(ať už finančně, nebo například společenskou prestiží) apod. Vzhledem k historicko-kulturnímu vývoji v Evropě mají ženy oproti mužům menší přístup k půdě, méně jich řídí farmy a obecně bývají farmy vlastněné ženami menší a mají také menší obrat. Ženy se také často nachází v tzv. šedé zóně, kdy například nejsou na rodinné farmě formálně zaměstnané a nemohou proto čerpat sociální benefity. Ženská práce je navíc často považována za „neomezený přírodní zdroj“. Přestože ženy hrají v zemědělství klíčovou roli a jejich počet vzrůstá, jejich práce často není uznávaná nebo je zneviditelnovaná. Většinou totiž působí v nejhůře placených a nejistých

pozicích a současně nejsou vedeny jako majitelky půdy.

Genderové inovace v akvakultuře

Zajímavou oblastí pro genderovou dimenzi je oblast rybolovu. Voda a pohyb v ní či blízko ní jsou zejména v tradičních společnostech často silně genderované a na ženy se v tomto ohledu často vztahují významná omezení. Důležitou roli zde může hrát také náboženství a objevují se tu i zásadní rozdíly v tom, kdo může vykonávat jaké činnosti. Odpovědnost za získávání vody a šetrné hospodaření s ní mají však naproti tomu mnohem častěji ženy a dívky.

Například v Bangladéši existují sociální bariéry, které ženám neumožňují lovit ryby, protože rybolov je považován za mužskou povinnost. Kromě toho pro ženy představuje překážku také případné namočení sárí, které by následně musely vyprat a během dne pověsit, aby uschlo. Ženy se proto většinou zapojují do krmení ryb a čištění rybníků, zatímco muži se věnují rybolovu, prodeji ryb a kromě toho také rozhodují o financích. Projekt Aquaculture for Income and Nutrition si proto kladl za cíl podpořit rovnost žen a mužů a zajistit potravinovou bezpečnost. Hlavní inovací představovalo využití tzv. žaberních sítí, které jsou lehké, a ženy je proto mohou nahazovat ze břehu rybníka, aniž by se musely namočit.

Šlechtění a genderované preference při volbě odrůd

Zejména v zemích globálního Jihu jsou to právě ženy, které obstarávají jídlo a mají na starosti vaření, proto pro ně může mít větší prioritu jednoduchost přípravy dané odrůdy. To se může týkat například loupání (maniok), délky vaření (fazole) či toho, zda se daná odrůda hodí k různým typům přípravy (rýže). Při šlechtění ale nemusí být tyto aspekty

brány v úvahu, protože v nich nebývá zohledněna neplacená práce žen. Ta je často brána jako automatická, a nezdá se tím pádem jako podstatná pro výběr odrůdy. Například informace, že rezistentnější odrůdy mohou potřebovat více vody nebo se musí vařit delší dobu, nemusí pak být při šlechtění považovány za relevantní. Tuto volbu totiž častěji dělají muži, kteří se většinou připravě jídla sami nevěnují.

Podrobnosti k příkladům genderové dimenze v potravinových systémech najdete [zde](#).

Celou případovou studii najdete [zde](#).

Tipy ke čtení a poslechu

Genderová dimenze duševního zdraví v časopise Psychologie Dnes

Od září letošního roku spolupracujeme s redakcí časopisu Psychologie Dnes na sérii článků k tématu genderové dimenze v péči o duševní zdraví. [První text](#) se věnuje obecně tématu péče o duševní zdraví a tomu, proč je důležité do ní začlenit i genderovou dimenzi. [Druhý díl](#) se věnuje ADHD a jejímu genderovému rozměru. [Třetí díl](#) je pak o stále aktuálním tématu well-beingu a sebekpěče.

Texty najdete jak v tištěném časopisu, tak i na webových stránkách [Psychologie dnes](#).

Poslechněte si rozhovor s vedoucí NKC Marcelou Linkovou v podcastu Moje Heroine

Naše vedoucí Marcela Linková se stala jednou z žen, které získaly titul Moje Heroine 2023. V podcastu Moje Heroine vysvětluje, jak fungují stereotypy o tom, kdo se (ne)hodí na jaký obor. Proč je málo profesorek a proč potřebujeme více žen ve vědě.

Poslouchejte tady: <https://tinyurl.com/52aencru>

Připravované akce

Webinář o genderové dimenzi bezpečnosti v dopravě

V rámci našich aktivit zaměřených na genderovou dimenzi v obsahu výzkumu pořádáme webinář profesorky Astrid Linder nazvaný *Vehicle occupant crash safety: Injury data, crash testing and the world's first crash test dummy of an average female*. Akce proběhne v anglickém jazyce.

Údaje o zraněních při nehodách ukazují, že automobily neposkytují ženám a mužům stejnou úroveň ochrany. Při posuzování bezpečnosti cestujících ve vozidle je totiž stále normou průměrný muž a při nárazových testech se používají figuríny odpovídající tělu průměrného muže, které navíc vznikly před více než 50 lety. Figurína odpovídající tělu průměrné ženy se začal navrhovat teprve nedávno. Webinář se proto zaměří na podrobnosti k tomuto tématu a přinese také popis konkrétních dat, která ukazují rozdílnou úroveň ochrany při nárazu vozidel pro ženy a pro muže. Podrobnosti a registrace [zde](#).

Brunch pro zahraniční vědkyně působící v ČR

Pro velký zájem jsme se rozhodli zopakovat úspěšnou akci z června tohoto roku, 29. 11. se tak opět sejdem v Kampusu Hybernská v prostorách Hyb4City, abychom nabídli zahraničním vědkyním působícím v ČR možnost sdílet své zkušenosti v bezpečném prostoru.

Hostkou akce nazvané Brunch for Expat Women in Science bude Anna Tropia, Ph.D. z Ústavu filozofie a religionistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Pokud víte o zahraniční vědkyni, která by se akce ráda zúčastnila, budeme rádi za sdílení. Podrobnosti najdete u nás na webu [zde](#).

Newsletter 3 /2023

Víte o nějakém zajímavém tématu, o němž chcete číst v našem newsletteru?

Napište nám na nkc@soc.cas.cz.

Newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou projektu sdílených činností CZERA (identifikační kód MS2103, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR).

Adresa redakce: Jilská 1,
Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderaveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

facebook.com/NKCgenderaveda

twitter.com/NKC_CZ

instagram.com/nkc_gender_a_veda

linkedin.com/company/nkc-genderaveda